

DUNGENSE HISTORIËN

Onafhankelijk Tijdschrift voor de Geschiedenis van Den Dungen

6^e jaargang, februari 2012
Dit is nummer 16.

Redactie: L. van Minderhout, R. van Nuland en E. Verzandvoort;
redactieadres: Groot Grinsel 25, Den Dungen, telefoon 073 5942088
of leovanminderhout@hetnet.nl

Cornelis Groen van Heusden

De Dungense dominee Dirk Groen (geboren in 1658) had twee zusters, Anna (geboren 1654) en Elizabet (geboren 1655), waarvan Anna getrouwd was met dominee Hibelet in Den Bosch. Ze hadden een neef Cornelis Groen, die stennis kwam maken bij beide dominees. In 3 akten bij notaris Mans wordt daarvan verslag gedaan.

In maart en april 1693 kwam Cornelis Groen bij Hibelet aan huis, naar het schijnt om hem als kruiwagen te gebruiken voor een of ander baantje. De akte noemt dat: *voor hem een polityque chargie koopen*. Cornelis zei met expresse woorden dat hij uijt desselffs huijs niet en sou gaen, maer blijven, tot dat (Hibelet) hem eene chargie soude hebben gecocht.

Cornelis' reden voor zijn aktie is niet bekend.

Hibelet wierp Cornelis tegen dat hij maar militair moest worden *en lichtelijk een rijxdaelder off een ducaton s weecx soude konnen becomen*.

Hibelet had blijkbaar geen zin om Cornelis ter wille te zijn, al zou hij daar waarschijnlijk wel de positie voor hebben gehad. De reden wordt niet genoemd, maar laat zich raden als het vervolg van de akte aan bod komt. Daar leest men:

waer op de deponenten den voors. Cornelis Groen hebben voor gehouden hoe dat hij dorst hier in een predicants huijs sulcken geweld maeken; ende soo de beest te stellen, dat hij wel wist wat loss en ongebonden leven hij eenen tijdt hadde geleijdt, hoe dat hij alle sijne goederen hadde doorgebracht, hoe dat hij sijn eijgen vader met den blooten degen in de handt hadde gedreijght, waer door sijne moeder eene beroerte hadde gekregen, en tot den doot toe hadde behouden, en voordts hem noch swaerder feijten hadden voorgehouden, die de deponenten om redenen alhier niet en durven verhaelen, noch tot sijnen laste tot noch toe en willen brengen;

Nadat de eerste akte het gedrag van Cornelis als onbehoorlijk heeft afgeschilderd, volgt een merkwaardige passage.

wijders verclaeren de hooggemelte drie deponenten gesamentlijk dat niet alleen doenmaels maer noch op diversche reijssen soo voor als na dien tijdt den selven Cornelis Groen sigh als voorz. staet en nog erger (t geen niet al met de pen kan worden uijtgedrukt) tegens de gesamentlijke deponenten heeft aengesteld, seggende alsdoen voorts met eene onbetaemelijke maniere Ik ben hier nu in huijs krijght er mij nu eens uijt; ik wil hier niet vandaen, en diergelijke onbehoorlijke woorden meer, waerop den voors. Cornelis Groen dickwils vermaent sijnde te vertrecken off dat men hem met soldaten uijt het huijs van den heer deponent soude laeten brengen (waer van den hooggemelten heer deponent door de twee laetste deponenten sijnde desselffs huijsvrouw ende suster, door veel bidden ende smeecken is affgehouden ende verhindert geweest, daer op den voorn. Cornelis Groen antwoorden doet met mij wat gij wilt, ik wou dat ik all om hals was, ik wou dat ik ergens sat, ik ben mijn leven moe, en hondert diergelijke woorden meer;

De combinatie van gewelddadigheid en levensmoeheid doet schizofreen aan.

In juni en juli 1693 verbleef Cornelis bij zijn neef de Dungense dominee. Ook daar bedreigde hij, schold en sloeg. De akte geeft nog aan dat een zekere vrouw met hem wilde komen spreken over zijn dreigementen, op 7 juli. Cornelis sloeg haar met zijn degen bijna dood. De akte is er niet expliciet over wie die vrouw was, wel dat ze uit Breda kwam.

*ende eijndelijken soo verclaren de voorz. vier deponenten eenparig en gesamentlijk op den 7de deser lopender maent July te hebben gesien en gehoort dat seekere **vrouwe gekomen van Breda en van seekere juffrouwe die ontrent den Dungen onder Gestel woonden** bedreijght om door voorn Cornelis Groen te sullen worden geslagen was gecomen aen t huijs van den voorn D^o Groen ten Dungen en door deselve wiert gevraeght na den voorn Cornelis Groen die daer op te voorschijn quam dat de voorz. vrouwe in gespreck geraeckt wesende met voors. Cornelis Groen seer qualijk van hem wiert bejegent, dat hij haer daer na met sijnen blooten deegen deerlijken affsloegh.*

Wij lezen daar in (vet gedrukt) dat zij door zekere juffrouw, wonende in Gestel-aan-den-Dungensekant, was bedreigd dat Cornelis haar zou slaan. Gezien de derde akte gaat het hier misschien over de hospita bij wie Cornelis zich verborg toen de soldaten hem kwamen halen. De Bredase zou wel eens het morele vingertje geheven kunnen hebben over Cornelis en de Gestelse juffrouw.

Hibelet had Cornelis toch niet door de soldaten laten oppakken, al was hij dat voornemens geweest, maar dominee Groen deed dat wel. De derde akte vertelt hoe dat ging.

*dat den selven nacht aent logement des eersten deponents was gecomen een sergeant met ses musquetiers kloppende tegens de venster van de kamer daer den eersten deponent met den requirant in lagh ende sliiep,
dat den voors sergeant daer na vraeghden off daer niet eenen Cornelis Groen was,
dat den voors. eersten deponent ten versoeke des requirants daer op antwoorden Neen; hij is gisteren avont laet na gestel gegaen,
dat de soldaten daerop repliceerden doet de deur open off wij sullen ze open maken want hij is hierin,
dat den eersten deponent daer op om alle onheijl te prevenieren na de deur ginck om te openen en dat den requirant middelertijt nergens wetende te vluchten retireerden van sijn bedt na het bedt van de vrouwe in den huijse en aen t voeteneijnde vant selve tegens weerwil van de voors. vrouwe oplom*

De volledige akten staan als bijlage bij de noten.¹

Ook vaste uitdrukkingen veranderen

In de teksten van Mans staan enkele leuke uitdrukkingen, die meer of minder herkenbaar zijn, maar soms net even anders dan nu gebruikelijk is.

*dat hij hem den donder sal slaen ----- dat hij hem op zijn donder zal geven
dat hij hem sou lecken lecken ----- van katoen geven?
dat hij het huijs van den requirant ten bosch hadde op wesen schicken ----- op stelten zetten?
aldaer de beest gestelt ---- aldaer de beest uitgehangen
met sijnen blooten deegen deerlijken affsloegh ----- afslaan is: een pak slaag geven
Ik schijt in den Commandeur, Ik schijt in de soldaten, en in u oock domine ----- Ik heb schijt aan
Wat komt mij hier over? ----- Wat overkomt mij hier?
Ik bent fedder ----- Ik ben het, neef.
Gij hebt gisteren u gadt aen mij en aen de soldaten geveeght veeght het nu aen de poort.
lichtelijk ----- "lichelijk", waarschijnlijk.
goederen doorbrengen ----- zijn bezit er door jagen*

Historische topografie van Litsestraat 50 en omgeving

Het lezen van de kadasterkaart uit 1832 (hieronder) verloopt iets anders dan bij een topografische kaart. De lijnen geven grenzen aan tussen percelen van verschillende of dezelfde eigenaar. Begroeing en beplanting zijn niet aangeduid. Zo dient men zich zelf voor te stellen hoe bij elk huis wel een boomgaard en een hof was. De huispercelen worden afzonderlijk getekend en genummerd. De straat links onder is de Litsestraat (op de kaart Groote Litse straat), waarschijnlijk ook met geboomte in de berm.

De door ons toegevoegde kleuren duiden de eigenaren in 1832 aan.

Aan de even kant zijn 3 huizen herkenbaar; dat zijn Litsestraat **50** (B430), **52** (B432) en **60** (B463) (B255). Aan de oneven kant zijn de 3 adressen (adresboek 1961!) **59** (B255), **61** (B254) en **63** (B251).

Uitsnede uit kadaster Den Dungen 1832, 1^e blad sectie B. Noord is linksboven.

Litsestraat 50 was een boerderij die in 1967 werd afgebroken. In 1961 zag hij er zo uit.

foto LvM, neg.nr. 95. De schaduw is van een van de naburige nieuwbouwhuizen (nr. 48).

In de bocht van de Litsestraat bij nr B430 komt nu de Tuinstraat uit. De boerderij staat op de onderstaande kaart; de Tuinstraat is nog niet op de Litsestraat aangesloten.

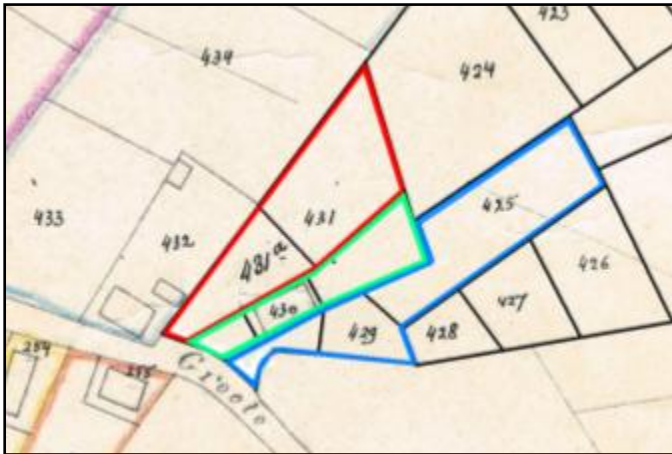

Uitsnede uit de topografische kaart 1:10000 blad 45D Noord, Schijndel, uitgave 1964. Litsestraat 50 staat rechts van de bocht in de straat op de toekomstige zuidhoek van de Tuin- en Litsestraat.

Dit perceel van boerderij Litsestraat 50 kan beschreven worden op de wijze van *de smale kamp*.² Maar er kan ook meer topografisch gewerkt worden; en dat zullen we hier doen. We gebruiken de ongeveer 55 akten van transport en deling die betrekking hebben op dit stuk land en de ongeveer 25 akten van het aangaan van hypothecaire verplichting. In het verpondingsboek staan 11 posten die we nu willen gebruiken.³

De kadasterkaart van 1832 toont 1 huis ter plaatse van Litsestraat 50, B430. In 1704 echter stonden er 3 huizen.

Dit moet dan geweest zijn op 425+429, op 430 en op 431a. Waarschijnlijk was de perceelsindeling als volgt.

Rekonstruktie toestand in 1704.

Er is helaas geen gemeenschappelijk moment bij deze 3 huizen voor het nagaan van hun belending. De eerste die beschikbaar is vóór 1704 gebruiken we daarom maar.

Het rode perceel B431+431a van Goijaart Antonis Smits belendt in 1702 aan erven van:

- de weduwe Klaas van Hannen (Litsestraat 52; B432),
- Hendrik Jans van Vechel (B430),
- de straat,
- de weduwe Adriaan Mathijs van Lieshout (B424).⁴

Het groene perceel B430 van Hendrik Jan Aarts van Vechel belendt in 1692 aan:

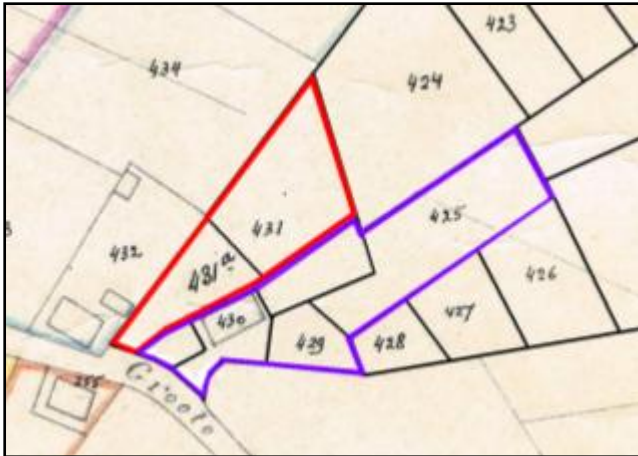
- de kinderen Frans Aarts (B431+431a),
- Hendrik Aarts van Vechel (B425+429),
- Adriaan Mathijs van Lieshout (B424),
- de straat.⁵

Het blauwe perceel B425+429 van Aart Hendriks van Vechel belendt in 1667 aan erven van:

- Frans Aarts (B426-8),
- de kinderen Hans Martens van Beek (B424),
- Gijsbert Antonis Vuchts (B419),
- Jan Aart Laureijns van Vechel (B430).⁶

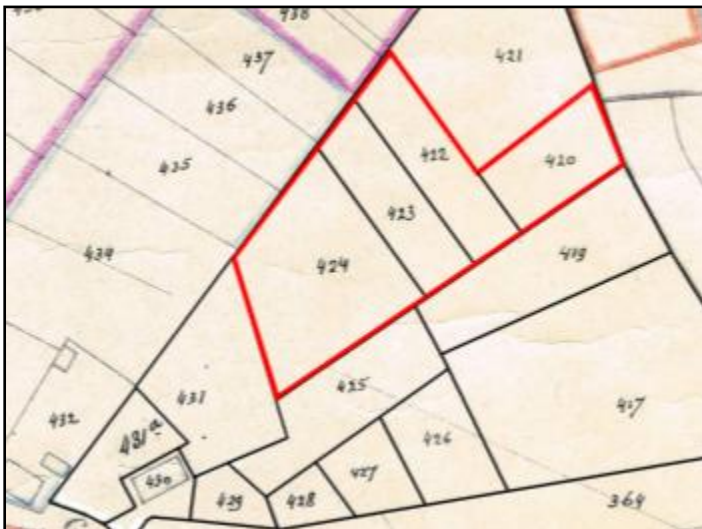
Er zijn erfdelingen in 1667, 1651, 1644 en 1604 geweest, waarbij telkens het bezit verder versnipperde.

Die van 1667 was eigenlijk een akkoord in plaats van een erfdeling.⁷ Jan Aart Laureijns van Vechel nam in eigendom een woonhuis met een hof aan (B430) en zijn broer Henrik een esthuis en hof (B425+429). Voor die tijd was de situatie dus als hieronder is getekend.

Rekonstruktie toestand in 1667. In paars het perceel dat Jan en Henrik deelden.

Bij de deling van 1651 waren de genoemde huizen niet betrokken, maar ging het om het achterliggende land.⁸ Elizabet (B420), Anneke (B422+423) en Stouken (B424) kregen elk een deel van het land van hun vader Lambert Wouters en hun moeder Elizabet Laureijns Jans van Vechel. Dat is ingetekend op het volgende kaartje.

Verdeling van het akkerland van Lambert Wouters en Elizabet Laureijns van Vechel in 1651. Ook B417A en 419 hoorden daarbij, maar werden al voor 1651 verkocht (zie de tekst hierna).

Bij de deling van 1644 waren zowel de huizen als achterliggend land betrokken.⁹

Jan Aart Laureijns van Vechel erfde 4 lopensaten *teulants*: B421.

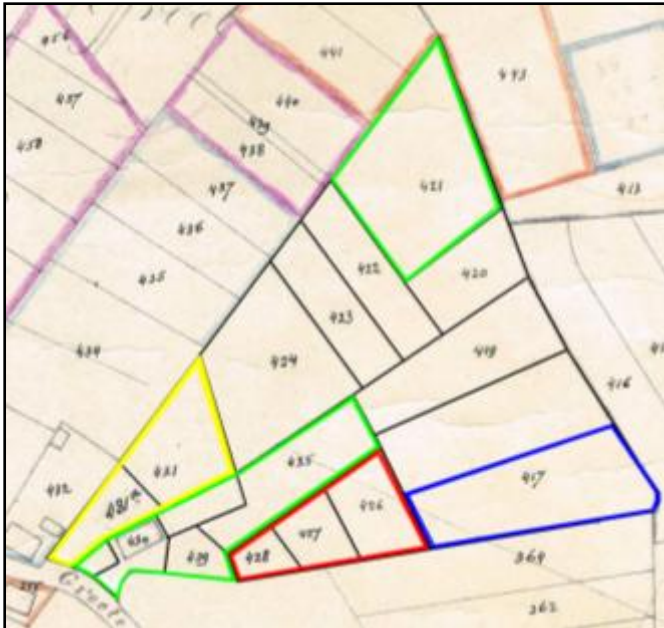
Henrik Aart Laureijns van Vechel kreeg eveneens 4 lopensaten akkerland: B417B.

Laureijns Aart Laureijns viel 2 *hopveldekens met houtwasch* ten deel: B426-8.

Laureijns kreeg ook een halve hofstad met boomgaard en *hopveldekens*: B431+431a.

Dirk Aart Laureijns werd bezitter van een woonhuis, de andere halve hofstad, met boomgaard, hopland en houtwas: B425+429+430.

Hieruit is op te maken dat het landschap er gevarieerd bij lag: akkerlandjes, boomgaarden, hopveldjes met hopstaken, geboomte en hakhout. Daarbij lag een boerderij en er was een hofstad, d.w.z. een huisplaats waar vroeger een huis op had gestaan.

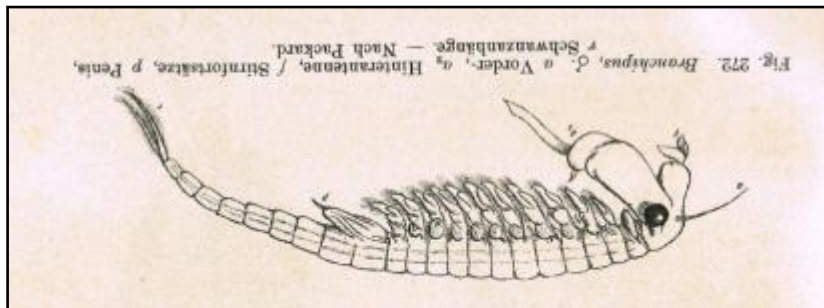

De verdeling van huis en land in 1644.

Tussen de percelen waren heggen en houtwassen¹⁰, of sloten, dat laatste zeker als het om de teelt van hop ging wat over het algemeen nogal een natte groeiplaats prefereert. In en onder de heggen was ruimte voor allerlei vogels, zoals tuinfluiter, nachtegaal en staartmezen. Bij de intocht van burgemeester Smits werd daar nog op gewezen.

In de sloten kwam ongetwijfeld het hieronder afgebeelde diertje voor, ruim 2 cm lang en mooi rose van kleur.

De figuur is omgekeerd afgebeeld omdat het beestje op zijn rug zwemt en daarbij rustig door het water voortbeweegt.¹¹

Aan het eind van de jaren 50 werd dit bladpootkreeftje met de naam *Chirocephalus grubei* nog waargenomen in periodiek droogvallende slootjes op het Griensven.

Het was bekend dat deze soort in de buurt van Den Bosch voorkwam.¹²

We vrezen dat hij met vereende krachten is uitgeroeid; of zou iemand ze nog kunnen vinden?

Nu valt de omtrek op van een ouder en groter erf, maar er zijn 2 percelen die nog buiten beeld gebleven zijn, nl. B417A (d.w.z. de ½ van B417) en B419. Beide percelen waren eerder van Lambert Wouters en Elizabet van Vechel, maar zij verkochten ze in 1618 resp. 1633.¹³

Dit grotere erf is aan te treffen bij de deling van 1604. De 4 delers kregen daarbij:

- Henrik Henriks Wendelen man van Dimpna Laureijns Jans van Vechel, B417B. Dit was toen akkerland in 3 stukken.

- Elizabet Laureijns Jans van Vechel die later trouwde met Lambert Wouter Lamberts, B417A, B419+420, B422-424. Dit waren toen *seeckere parcelen van den toillande, tot 2 stucken, met zekere weijcampken, het geheel 4 lopensaten en 2 scharen weijen nauwelijcx.*
- Aart Laureijns Jans van Vechel, B421. Dit was toen een stuk *toillants*.
- Jan Laureijns Jans van Vechel, B425, 429, 430, 431 en 431a. Dit omvatte een spijker of esthuis, een hofstad en een weikamp.

Duidelijk is dat er in 1604 geen huis stond, slechts een esthuis (spijker, droogest, drooghuis, klein huisje). De hofstad verwijst, evenals in 1644, naar een verdwenen huis.

De kamp van 4 morgen die in 1604 werd opgedeeld.

Voor 1604 was het één perceel van 4 morgen, omschreven als *een hofstad, esthuis, akker- en weiland*.¹⁴

Toen Laureijns Jans van Vechel en zijn vrouw Elizabet Henrik Aarts het goed bij deling ontvingen, in 1579, was het een afgebrande hofstad.¹⁵ Vanaf 1579 heeft het dus zeker 25 jaar geduurd voor het huis herbouwd werd, maar het lijkt erop niet op precies dezelfde plaats; immers in 1644 was er een huis en de hofstad daarnaast.

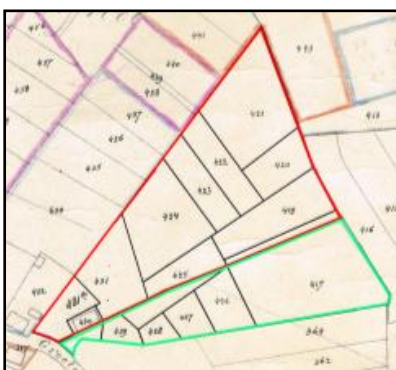
Laureijns van Vechels schoonvader was Henrik Aarts timmerman¹⁶. Deze had de 4 morgen in 2 delen gekocht.

- Er was ten eerste de aankoop van een huis, met erf en land, groot 2 morgen, in 1537.¹⁷
- En ten tweede de aankoop van anderhalve morgen land, die een huis, esthuis, erf, hof, akker- en weiland omvatten.¹⁸

Henrik Aarts had na 1550 dus twee huizen op deze kamp van 4 morgen

Uit de belendingen valt op te maken dat het eerste huis aan de kant van Litsestraat 52 lag, en het andere huis ten zuiden ervan.¹⁹

Waarschijnlijk waren de twee helften van die kamp als volgt gelegen.

De twee helften van de kamp van 4 morgen bij de aankopen: rood in 1537, groen in 1550.

De twee helften gaan terug op Lenaart Engberts van Griensven in het einde van de 15^e eeuw. Zoon Henrik verkocht zijn deel (groen)²⁰, en dochter Elizabet verkocht haar deel (rood)²¹. Korte tijd daarvoor had Henrik tot 3x toe een lening gesloten; het ligt dan ook voor de hand dat hij het land uit noodzaak moest verkopen (zie kader *Cijnsverkopingen* hieronder).

De allereerste keer dat er van een huis in het rode deel van deze kamp sprake is, was in de akte van 1537. In het groene deel moet het huis tussen 1538 en 1550 zijn opgetrokken.²²

De kamp was aangekocht door Lenaarts grootouders: Engbert Henrik Engbrechts en Elizabet Henrik Emonts, als *achte kamp*.²³ Teruggaand in de akten ontmoet men Agatha (Aagt of Acht) als weduwe van Henrik Bollen²⁴; we schrijven dan 1411. Agatha was dochter van Willem die Tepper.

In de akten van het Bosch' protocol is geen eerder transport van deze kamp te vinden. Maar bij Henrik Bollen is 2 keren aangetekend dat hij deze kamp van Jan Watermaal zoon van Klaas Boudewijns van den Water om 4 pond jaarlijks ten cijns had verkregen.²⁵ Dat moet voor 1390 geweest zijn.

Cijnsverkopingen

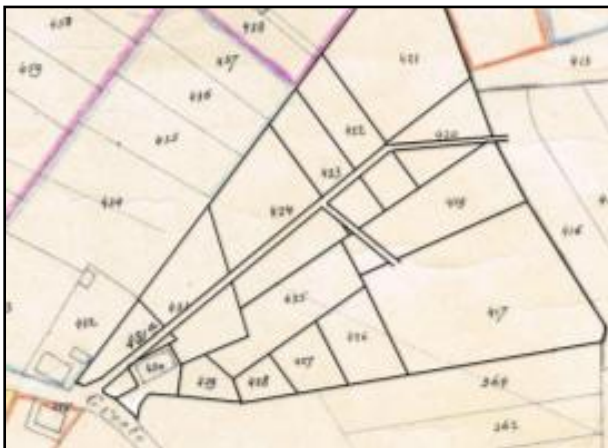
Een van de bronnen voor de hier gepresenteerde rekonstruktie is de zogenaamde cijnsverkoop. Het onroerend goed was het onderpand voor de lening (hypotheek) die de eigenaar ervan aanging; dit werd destijds niet uitgedrukt als *A leende geld van B*, maar als *A verkocht een cijns (=rente) aan B*. A was eigenaar van het onderpand, A betaalde rente over het geleende kapitaal.

De percelen van Jan Watermaals kamp waren in de 15^e, 16^e en 17^e eeuw zeker 25 keer onderpand voor een lening.

Voorbeeld 1 **Henrik Bollen van Wetten verkocht Henrik Henriks van Eindhoven een cijns van 30 schillingen uit de hele kamp van 4 morgen, gelegen op die dongen, tussen Jan van den Scoot en Henrik van der Boijdonc.**²⁶

Voorbeeld 2 **Aart Laureijns Jans van Vechel, wonende in Den Dungen, verkocht een cijns uit 4 lopensaten hopland (dat is B417B) in de Litsche straat, gelegen tussen Lambert Wouters, de erfgenamen van Peter Eijmberts, eigen erf, en Delis Jans Wijgergangs. In de marge staat dat de lening pas werd afgelost in 1752.**²⁷

En om na te gaan waar huis, esthuis, hofstad, boomgaard, akkerland, weiland, hopveldjes, heggen, sloten en houtwas verscholen liggen, hier nog een keer de kamp van Jan Watermaal met daarop geprojecteerd de Tuinstraat.

Positie van de Tuinstraat in de kamp van 4 morgen op de kadastrale ondergrond van 1832.

Dungense import (8): Danken

Geïmporteerd en weer verdwenen in Den Dungen is de achternaam Danken. Het importmoment was toen Jacob Jans Danken trouwde met Anna van Osch (zie het kader) en een huis in de Spurkstraat kocht.²⁸

Anna van Osch is niet gemakkelijk te plaatsen. Ze was bij de aankoop van het huis Spurkstraat B895 weduwe van Klaas Henriks, over wie ons verder niets bekend is.

In een akte uit 1630 zou wijlen Anneke een dochter van Delis Wijgergangs zijn.²⁹

En in een akte uit 1639 is Anna een dochter van Willem Delis Mathijs van Osch.³⁰

Anna was meter bij de doop van Hendrik zoon van Mathijs Delis van Osch en Henderske Rutten van Griensven in 1616.

Er is in Den Dungen geen Willem Delis Mathijs van Osch bekend. Evenmin een Delis Mathijs van Osch.

Het land B168 was in de 16^e eeuw van Jan Henriks Vuchts alias van Osch, daarvan van Mathijs van Osch, daarna van Jacob Jans Danken, zo blijkt uit de belendingen.

Voorlopig houden we het erop dat Anna familie was van Mathijs Delis van Osch en niet een dochter van Delis Wijgergangs.

Zij hadden de dochters Marieke, Lijske en Jenneke - waarna de achternaam Danken plaats maakte voor resp. De Leeuw, Van Griensven en Godschalk - en een zoon Klaas.

Klaas Jacobs Danken was 2x getrouwd en had beide keren 2 dochters. Ook hier maakte "Danken" plaats voor andere achternamen, en wel Van Griensven en Van Osch.

De periode Danken in Den Dungen duurde van 1573 tot rond 1630.

Hier volgen eerst GDD blad 9e met Klaas Danken en Hilleke van Griensven, gevolgd door blad 9g voor de herkomst van Jacob Jans Danken, nl. uit Gestel.

Blad 9e

(9d)

Klaas Jacobs^{8 9 12 13 18 19 20 21 22 23 24 25 31 33} Dancken ^{3 4 5 11 14 15 16 32} Jans^{2 15 21 26 27 28 29 30 34 35}; Jans²³

woont Den Dungen³; woont in SMG³⁴; in Berlicum³⁵; armmeester in 1624^{24 29} en 1625²⁴;
overleden voor 1639¹⁶, voor 1637²³, voor 1632³²

x zijn eerste huwelijk^{16 27}; 2-7-1613²⁰; haar tweede huwelijk
(114)

Hilleke^{8 9 10 12 13 19 22 28} Gijsbert^{16 20} Peter Ruelen^{3 14 15 21 26}; van Griensven
= Hilleke Gijsbert Ruelens^{11 27}

= Hilleke dr Marike dr Adriaan Spierings³¹

overleden voor 1626³;

er zijn 2 kinderen¹¹;

1. Willemke^{1 2 7 8 9 10 13 14 15 16 19 21 26 27 28 31 33}; * 9-4-1614 DD¹⁹; onmondig in 1626¹⁵;
overleden voor 1659³³

x eerste huwelijk

Jan Henriks van Grinsven^{1 16 21 33} Henriks²⁷; overleden voor 1659³³; zie blad 9

xx tweede huwelijk,

Hendrik Delis Delis Weijgergancx³³; zie blad 9f

2. Jenneke^{2 7 14 15 16 21 22 26 27 28}; * 10-8-1616²²; onmondig in 1626¹⁵;

x Antonis Henriks van Osch^{7 8 16 21 27}; zie blad 160

xx Klaas' tweede huwelijk^{16 27}; 14-2-1623²⁵
(160a)
Geertruyt^{5 32} (Gerarda¹⁸) Henrik Daniels^{4 25} van Osch^{16 23 27}
kinderen:
3. Anneke^{5 16 18 23 27}; * 5-11-1626 DD¹⁸
4. Henrica¹⁷; * 3-6-1629 DD¹⁷
De noten staan achterin.³¹

Blad 9g

(1733)

Jan Dancken^{1 4 6 8}

= Jan z w Danck⁵ Dancken³; Vos⁵,

= Jan z Danck Dancken⁷

= Jan Dancolph Dancken^{2 9}

schepen van SMG¹⁰ in 1569⁴; kapelmeester van St. Jan tot Rumel⁸; leeft 1573¹, 1580⁵

(vader Danck overleden voor 1557⁶)

x

(608)

Wendula Jacob Herman Jacobs⁶

= Weijndelmoet Jacob Hermans⁹

kinderen:

1. Jacob^{1 5}, woont in Den Dungen⁵

x Anna¹; zie blad 9d

1. R 1397, fo 310, 29-7-1573 [Spurkstraat B 895].

2. R 1393, fo 112, 1569. Jan heeft land in het Moerschot en koopt er ander land.

3. St. Michielsgestel R 43, fo 165, 30-3-1560 stile van Ludik, verklaring t.b.v. hem als gemachtigde van de nageburen van SMG.

4. St. Michielsgestel R 44, fo 117, 8-8-1569; fo 121v; e.a.

5. R 1413, fo 311v, 9-9-1580 [donatie inter vivos; cooren, hoppe, hout, enz. geeft Jan aan Jacob].

6. St. Michielsgestel 43, fo 3, 8-1-1557 stile van Luijdick, deling goed Jacob Hermans [akte in zeer slechte toestand]; Jan erft een huis in SMG ten brekelen.

7. St. Michielsgestel R 43, fo 34, 9-4-1557 [meer akten] [koopt cijnzen].

8. St. Michielsgestel R 43, fo 62v, 21-10-1557.

9. R 1384, fo 232, 2-3-1563 o.st. [Jan verkoopt een cijns uit huis en aangelag op den Brekelaer SMG aan de kapelmeesters van Den Dungen; gelost in 1644 door Cornelis Andries de Leeuw (blad 9d)].

10. St. Michielsgestel R 43, fo 339v.

Zoals blijkt is Danken een patroniem. Twee opeenvolgende generaties Dankolf Vos waren in St.Michielsgestel aan te treffen.

Hoe gaat dat met namen?

Strikte handhaving van de regels m.b.t. achternaamgeving kende men voor de invoering van de Burgerlijke Stand niet; en zeker niet in het dagelijkse spraakgebruik.

De officiële eigendomspapieren (schepenvrieven) van een paar stukken land geven als eigenaar Wouter Jans van der Vlasvoort, de tweede man van Oda Henriks Vilt die weduwe was van Henrik Zeberts van der Westelaken.³²

Perceel B837 in de Spekstraat is daar een voorbeeld van. De buurman, eigenaar van B831-6, gaf aan de secretaris op dat dit land was van Oda weduwe van Wouter Zeben.³³

Oda's zoon Zebert Henriks van der Westelaken daarentegen heette bij een belendend eigenaar Zebert Wouters.³⁴

Hier speelt een vermenging van de namen van haar 2 echtgenoten, nl. Henrik van der Westelaken en Wouter van der Vlasvoort.

Wouter Zeben is dus Wouter Jans van der Vlasvoort bijgenaamd Zeben; Zebert Wouters is dus Zebert van der Westelaken bijgenaamd Wouters.

Een eeuw later woonde in de Spekstraat een Klaas Henrik Gerards, volgens de officiële papieren.

Maar in het spraakgebruik wisselen Klaas Henrik Gerards en Klaas Jan Teeuwens elkaar af.

Bijvoorbeeld bij zijn land op de Poeldonk weten sommige belenders niet precies of Klaas een zoon is van Henrik Gerards of van Jan Teeuwens.³⁵ De verklaring is dat Heilwich van der Donk, die weduwe was van Henrik Gerards, voor de tweede keer trouwde met Jan Teeuwens.³⁶

Sluwen kamp

Juffrouw Hadewych weduwe van Klaas van Berze droeg in 1483 het vruchtgebruik van een kamp land in het Woud op aan haar dochter Dirkske die weduwe was van Emont die Rover.³⁷

In de akte wordt deze kamp genoemd *sluwen camp*. Wat zou dat betekenen?

Beginnen we met de begin-s los te maken van de rest van het woord: *s luwen kamp*. Dat is naar analogie met Smulders - s Mulders, d.w.z. des Mulders.

We hebben nu *des luwen kamp*. Het middelste woord is verbogen, 2^e naamval; dus *luw^{en}* of *lu^{en}*.

De betekenis is dan *de kamp van (de) lu(w)*.

Inderdaad; Dirk die Lu bezat vroeger die kamp.

Ook negatief

In sommige takken van sport³⁸ is discussie gaande of het niet dringend gewenst is ook negatieve resultaten van onderzoek te melden. Het publiceren van de positieve uitkomsten onder weglating van de negatieve is een ongewenste selectie. Vandaar dit stukje.

Pastoor Henrik Jans van Boxtel was eigenaar van een stuk beemd aan de Aa. Hij had dat in 1637 gekocht.³⁹

Ten eerste kan daaruit de konklusie getrokken worden dat hij 7 jaar na de inbeslagname van kerk en pastorie in 1630 nog in Den Dungen of omgeving was; en ten tweede dat hij in juli 1637 nog in leven was.

Hij had zijn testament gemaakt voor notaris *meester Adriaan*, zijn koster en schoolmeester, op 19 augustus van het voorgaande jaar.

Na zijn overlijden tussen 1637 en 1645 waren het zijn broer en zuster die dat land weer verkochten.

De broer was Aart Jans van Boxtel, *coopman van sijde* in Den Bosch; zijn zuster was Deliana Jans van Boxtel, getrouwd met Jacob Gerards van Vimmen.⁴⁰

In de akte wordt vermeld dat het besloten testament geopend werd voor notaris G. Donkers in Den Bosch op 11 augustus 1638.

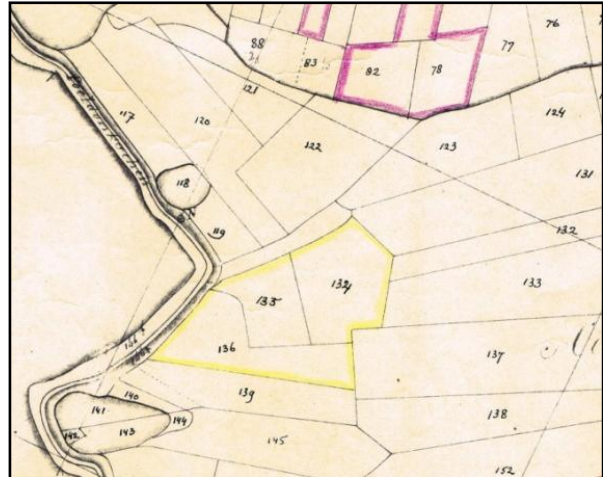
Hier opent zich de mogelijkheid om althans 1 testament van de hand van *meester Adriaan* te vinden; er is immers geen protocol van notaris Adriaan Adriaan Hermans van den Bosch bewaard gebleven. Nu wordt in het stadsarchief van Den Bosch van G. Donkers slechts de opening van 1 besloten testament bewaard, maar dat is van Isaak van den Graaf. Helaas.

Een plek met geschiedenis (7); de Haagakker

Van dit huisje werd gezegd dat het in of op de Haagakker stond. Toen in 1962 deze foto gemaakt werd, was het al een "onbewoonbaar verklaarde woning", met het oude adres Keerdijk C71.

neg. nr. 288

De wiel linksbeneden in de figuur is Toon Pakke wiel, die van linksboven is de grote wiel bij Toon van Orrikes (bij resp. Poeldonksedijk 5 en 7). Het rot wiertje daartussenin is een vijver geworden.

Het huisje werd in 1864 gebouwd op de kop van het perceel B123, zodat er gebruik gemaakt kon worden van de al bestaande steeg naar de percelen B123, 124 enz.⁴¹ Maar stond het nu op de Haagakker? Nou, nee.

Een goed beginpunt voor de zoektocht naar de Haagakker is, zoals gebruikelijk, het verpondingsboek van 1704.

De Haagakker komt daarin voor als 5 percelen.

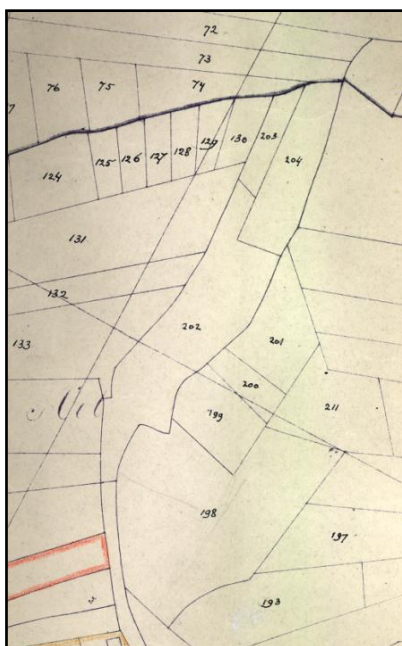
Verpondingsboek 1704 van Den Dungen

fo 122v, 1^e post, perceel 671: 1 lopensaat 29 roeden van Willem Peters Ondersteijn man van Jenneke Jans Heuvels, nl. Adriaan Huiberts haagacker
fo 122v, 2^e post, perceel 672: 2 lopensaten land van Willem Peters Ondersteijn, nl. Corst den Hartogs haagacker
fo 122v, 3^e post, perceel 673: 1 lopensaat land van Lambert van Roosmalen man van Handers Hendriks van Veghel, in den haaghacker
fo 123, 1^e post, perceel 674: 30 roeden land van Peter Antonis Capiteijns, in den haaghacker
fo 123, 2^e post, perceel 675: 2 lopensaten land van Willem Gerits van Griensven, in den haaghacker

De hele Haagakker was dus ongeveer 8 lopensaten groot (0,9 ha).

De percelen 671, 672 en 673 kwamen volgens latere verpondingsboeken aan Antonie Dirks van der Donk; deze had in het eerste kadaster het perceel B202.

De beide andere stukken waren in 1832 van Jan Jans Broeren en waren genummerd als B203 en 204. De Haagakker is daarmee geïdentificeerd als het land B202-204. Dat zag er als volgt uit.

Uitsnede uit de kadasterkaart van 1832;
Noord is linksboven.

Een heel merkwaardige vorm. Aan de zuidkant loopt de Haagakker uit in de toegangsweg.

De laatste keer dat de Haagakker als 1 perceel werd benoemd was in 1604. Toen erfden Henrik de jonge en Henrik de oude, beiden zonen van Laureijns Jans van Vechel en Elizabet Henrik Aarts timmerman, elk de ½ ervan.

*Henrik d'oude erfde d eene sekere affgepaelde helfte in een stuc toillants, genoemt den haechacker, 10 lopensaten in t geheel, int campsche velt.
Henrik de jonge erfde de wederhelfte van den haechaecker.⁴²*

Waarschijnlijk is de scheiding tussen B202 en B203 (zie de kaart hiernaast) ontstaan in 1604.

Laureijns Jan Henriks van Vechel was in bezit van de Haagakker gekomen als man van Dirkske Jan Roelofs van Duren.⁴³

Jan Roelofs op zijn beurt kwam het land aan als man van Agnes Zeger Jans van den Kamp⁴⁴. Diverse keren beleenden zij het land⁴⁵.

Zeger van den Kamp had de akker gekocht van zijn broer Goijart Jans van den Kamp.⁴⁶

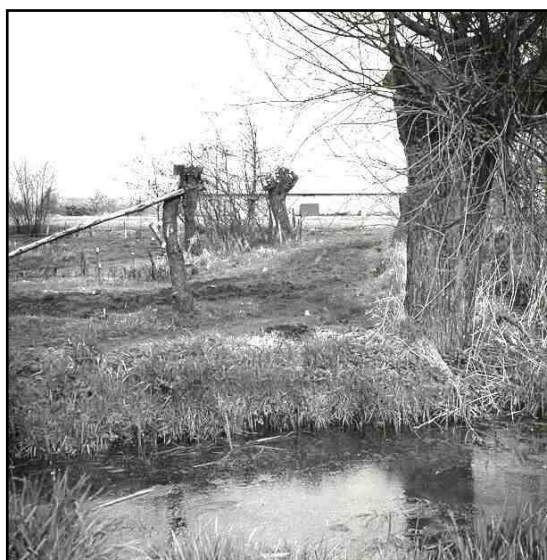
De daaraan voorafgaande transaktie was bijzonder. Gerard Jacobs van der Hellen als man van Hadewych Engbert Godschalk Giselmaars had *den hageacker* verhuurd aan Peter Aart Roelofs voor een tijd van 100 jaar en 1 dag, maar Peter droeg die huur op aan Goijaart Jans van den Kamp.⁴⁷

Voor enkele andere akten⁴⁸ uit de periode 1445 - 1471 komt *die hageacker*, samen met *die rijt* en *die breemhoorst*, uit bij eigenaresse Hilla dochter van Godschalk Giselmaars en weduwe van Aart van Gent.⁴⁹

Daarmee kan de eigendom van de Haagakker terug gevolgd worden over Godschalk Giselmaars van Vlijmen man van Katarina Jans van den Kamp tot aan Jan Engberts van den Kamp, naar wie *het Kampse veld* is vernoemd, halverwege de 14^e eeuw. De perceelsvorm en -naam is dan niet meer met zekerheid te kennen, al is het waarschijnlijk dat de kaart van 1832 heel goed de situatie van 1350 weergeeft.

De toegangsweg naar de Haagakker bestond tot aan de ruilverkaveling van 1960 als het verlengde van de Flaas. Te voet en met de fiets kon je toen vanuit de Reining over de Haagakker en een klein stukje langs de loop (de donkere lijn *t'eine*⁵⁰ de Haagakker) met een *vonderke*⁵¹ naar de Flaas.

De eerste foto daarvan toont het begin van dat pad. Op de achtergrond ligt de nieuwe verharde weg in de Reindonk (de lichte baan). Daarvoor de boog van het fietspad naar links langs de loop.

neg 266; uit 1961

neg. 267; toestand in 1962

Iets verderop was het vonderke over die beekgraaf. Linksaf naar de Flaas, rechtdoor aan de andere kant van de loop naar de Keerdijk. De beek verliep er met een boog, maar de ruilverkavelingsjongens vonden dat hij recht moest.

januari 2012

Nu ziet dat er zo uit. Links de Haagakker, maar niet als afzonderlijk perceel herkenbaar. De loop is rechtgetrokken; de stromingsrichting is hetzelfde gebleven: van de toeschouwer af.

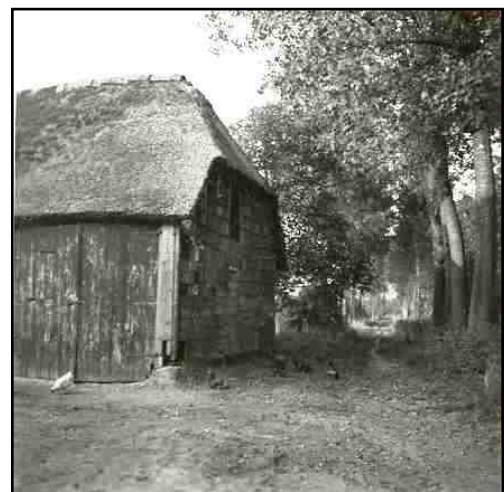
neg 120; uit 1961; blikrichting zuidwaarts

Verderop kwam dan de Flaas, maar hier (ter plaatse van B198; zie de kadasterkaartuitsnede aan het begin) is het niet meer dan een toegangsweg naar de Haagakker.

januari 2012

Nu loopt daar nog steeds (of weer?) een toegangsweg naar het land in het Kampseveld en de Haagakker; de blikrichting is nu het omgekeerde van die op de vorige foto.

neg 42; uit 1961

Het eerste teken van bewoning ontmoette de wandelaar van 1961 bij de schuur van Flaas 11 (nu wordt het wonderlijk genoeg daar Reindersveld genoemd). Opvallend is dat deze schuur nog bestaat, zij het in nogal treurige toestand. De gevlochten wand (in 1961) is vervangen door platen.

januari 2012

Omdat er geen openbare weg was bij de Haagakker, werd het recht van overweg geregeld tussen private partijen.

De oorsprong voor de toegangsweg van de Flaas naar de Haagakker is gelegen in de 15^e eeuw. Gerard van der Hellen, man van Hadewych Engberts, verhuurde in 1481 *den hageacker in dat campsche velt* aan Peter Aart Roelofs⁵², waarna Godschalk Engbert Godschalks hem het recht van overweg met paard en kar toezegde over zijn land naar de straat, langs de kortste weg en met de minste schade⁵³. Vóór die tijd zou een overwegregeling wel eens niet nodig zijn geweest omdat al het betreffende land van Godschalk Gizelmaars was.

Het land waarover werd geweegd vanaf de Haagakker was het drietal percelen links onder in de hoek van de kadasterkaartuitsnede in het begin, nl. B137, 138 en 152. Hetzelfde recht wordt genoemd in latere akten.⁵⁴

Bij de opdeling van de Haagakker in het begin van de 17^e eeuw werd overeengekomen dat de achterste delen hun overpad hadden over het voorste deel; hier ligt de oorsprong van de verbinding van Flaas en *Reining*.

Wat is er nog terug te vinden van de Haagakker?

Onze expeditie leverde geen sporen op. De huidige desolate toestand verbergt effectief de Haagakker, maar biedt mogelijkheden voor bijv. geelgorzen

januari 2012

¹ **Drie attestaties voor Willem Mans, 1693, inzake overlast door Cornelis Groen**

N5, fo 191v-192v

Compareerden voor mij Willem Mans als openbaer Notaris bij den Ed: Mog: rade ende Souveraine Leenhove van Brabant in sgravenhage geadmitteert,
ten Dungen vrijdom van Shertogenbossche residerende,
en ter presentie van den getuijgen naargenoemt in propre persoonen:
den Eerw heere Abrahamis Hibelet predicant van de fransse gemeente binnen deser stadt, out ontrent 46 jaeren,
juffrouwe Anna Groen, huijsvrouwe van den Hoog gemeelte heere Hibelet, out ontrent 39 jaeren,
ende juffrouwe Elisabeth Groen, out ontrent 38 jaeren, die gesamentlijk ter instantie ende requisitie van de heer Diderick Groen, haeren heer Broeder, predicant ten Dungen vrijdom deser stadt voors. sonder persuasie off inductie, op henne vromicheijt, hebben gedeponereert geattesteert ende verclaert als volght:

ende eerstelijken den hooggemelten Heere Hibelet eendrachtich (waarachtig!) te sijn dat seeckeren Cornelis Groen, geboortig van Heusden, in de maenden van Maert ende aprill jonghstleden verscheijdene reijsen gecomen was ten huijse van den heere Hibelet ende dat hij alsdoen gelijk hij te voorens meermaelen hadde gedaen, den hooggemelten heere Hibelet op eene seer onbehoorlijke wijze hadde aengesprooken, hem willende dwingen voor hem een polityque chargie te koopen, seggende met expresse woorden dat hij uijt desselffs huijs niet en sou gaen, maer blijven, tot dat den heer deponent hem eene chargie soude hebben gecocht, waer op den heere deponent hem representeerden sijne onbehoorlijkheijt, ende te kennen gevende dat hij hem wel sou doen vertrecken; daer op nochmaels met veele impertinente woorden is voort gevaren ende door de kamer van de heere deponent wandelende met sijnen degen op zijden en niet doende als houbel vloecken ende sweeren, zejide dat hij wel soude doen dat den heer deponent off hem eewich soude berouwen; ende na veele en serieuze vermaeninge van den heere deponent dat hij Cornelis Groen in den militairen dienst soude gaen, en lichtelijk een rijxdaelder off een ducaton s weecx soude konnen becomeen, antwoorden den voorn. Cornelis Groen daer op wederom met seer onbeschoffte woorden dat hij in den militairen dienst niet en wilde gaen, maer een politycq officie wilde hebben, en dat hij daer voor de vrienden liet sorgen; eijndelijken na veele jterative vermaningen van den heere deponent dat hij soude vertrecken ende dat hij beeter soude doen van na Heusden bij sijn vrouwe en kinderen te gaen, daer op wederom seer onbehoorlijk door voorschr. Cornelis Groen wiert geantwoordt dat hij in sulcken huijsie niet konde woonen ende met veele extravagante expressien seggende op verscheijde maelen met den vloecken en sweeren dat hij t voorz. huijsken soude in brant steecken, waer op de tweede en derde deponent t huijs gecomen sijnde ende van de meijt hebbende verstaen datter in de kamer sulcken hooge woorden waeren geresen, dat de passerende lieden op de straet haer voor de deure van de heer deponent hadden opgehouden (och got kek daer), luijsterende na dat gewelt en rumoer, oock in de voors. kamer sijn getreden, seer ontstelt ende den heer deponent mede seer ontstelt siende; wijders verclaeren de hooggemelte drie deponenten gesamentlijk dat niet alleen doenmaels maer noch op diversche reijsen soo voor als na dien tijdt den selven Cornelis Groen sigh als voorz. staet en nog erger (t geen niet al met de pen kan worden uijtgedrukt) tegens de gesamentlijke deponenten heeft aengesteld, seggende alsdoen voorts met eene onbetaemelijke maniere *Ik ben hier nu in huijs krijght er mij nu eens uijt; ik wil hier niet vandaen*, en diergelijke onbehoorlijke woorden meer, waerop den voors. Cornelis Groen dickwils vermaent sijnde te vertrecken off dat men hem met soldaten uijt het huijs van den heer deponent soude laeten brengen (waer van den hooggemelten heer deponent door de twee laetste deponenten sijnde desselffs huijsvouw ende suster, door veel bidden ende smeecken is affgehouden ende verhindert geweest, daer op den voorn. Cornelis Groen antwoorden *doet met mij wat gij wilt, ik wou dat ik all om hals was, ik wou dat ik ergens sat, ik ben mijn leven moe*, en hondert diergelijke woorden meer; waer op de deponenten den voors. Cornelis Groen hebben voor gehouden hoe dat hij dorst hier in een predicants huijs sulcken gewelt maeken; ende soo de beest te stellen, dat hij wel wist wat loss en ongebonden leven hij eenen tijdt hadde geleijdt, hoe dat hij alle sijne goederen hadde doorgebracht, hoe dat hij sijn eijgen vader met den blooten degen in de handt hadde gedreijght, waer door sijne moeder eene beroerte hadde gekregen, en tot den doot toe hadde behouden, en voortds hem noch swaerder feijten hadden voorgehouden, die de deponenten om redenen alhier niet en durven verhaelen, noch tot sijnen laste tot noch toe en willen brengen; verclaeren voorders dat de voors. Cornelis Groen noch eijndelijk door veele woorden ende met veele moejten door de twee laetste deponenten is affgeset alles te lanck alhier te particulariseren,

....

binnen s hertogenbosch 17-7-1693

N5, fo 193-193v

Compareerde....

d Eerw heere Diderick Groen predicant ten Dungen, voorz., out omtrent 35 jaren,
de heer Jean Louis de Juge student soone van de heer de Juge predicant van de fransse gemeente alhier, out ontrent 16 jaeren,
Jenneke van Baeck dienstmeijt van de voorschreven heer Groen out ontrent 26 jaeren,
ende Willemeijntie Dirck Willems als naeste gebuere van deselve casuelijk alhier in de stadt gecomen wesende, out ontrent 33 jaeren, alle persoonen van goeden name,
ende hebben ter instantie ende requisitie van den Eerw heere Abramus Hibelet predicant van de fransse gemeente binnen deser stadt alle eendrachtelijken op henne vroomicheijt gedeponereert geattesteert en verclaert waerachtigh te wesen:
en eerstelijk den eerste en derde deponenten

dat seeckeren Cornelis Groen geboortigh van Heusden sigh nu eenigen weken op den Dungen ten huijse van den 1^e deponent in desselfs weerwil heeft onthouden ende hem aldaer seer importun ende met alle violentie gedragen en gecomperteert, dat hij, namentlijk den voors. Cornelis Groen, gedurende sijn verblijff aldaer verscheidene dreijgementen tegens den persoon van hooggemelte heer requirant heeft gedaen en hem verscheidene reijssen gescholden voor een schelm en meer diergelijke scheltwoorden tegens hem heeft uijtgebraekt
dat hij oock diverse mael heeft geseijt dat hem (denoterende daer mede den requirant) den donder sal slaen, en dat hij hem sou lecken lecken,
dat hij tegens den persooene de heer requirant tot verscheidene reijssen met meer andere boose dreijgementen heeft uijtgevaren, houdende in substantie om den requirant t eeniger tijdt absoluut den hals te sullen breecken,
dat den voorn. Cornelis Groen van den Dungen ten bosch hebbende geweest tegens de derde deponente en andere had geredet dat hij het huijs van den requirant ten bosch hadde op wesen schicken ende aldaer de beest gestelt,
wijders verclaerden den 2^e deponent denwelcken ten huijse van d heer Diderick Groen requirant in desen eenige daegen met en in presentie van voorn Cornelis Groen was geweest, dat hij gedurende dien tijdt het los en ongebonden leven van den voorn Cornelis Groen hadde gesien ende hem had hooren seggen dat hij de voorn dienstmeijt van den predicant Groen sijnde de 3^e deponente soude versuijpen offte den hals breeken,
ende eijndelijken soo verclaren de voorz. vier deponenten eenparig en gesamentlijk op den 7de deser lopender maent July te hebben gesien en gehoord dat seekere vrouwe gekomen van Breda en van seekere juffrouwe die ontrent den Dungen onder Gestel woonden bedreijght om door voorn Cornelis Groen te sullen worden geslagen was gecomen aen t huijs van den voorn D^o Groen ten Dungen en door deselve wiert gevraeght na den voorn Cornelis Groen die daer op te voorschijn quam dat de voorz. vrouwe in gespreck geraeckt wesende met voors. Cornelis Groen seer qualijk van hem wiert bejegent,
dat hij haer daer na met sijnen blooten deegen deerlijken affsloegh,
dat den voorz. D^o Groen alle dewoiren anwenden om sulx te beletten, maer niet konnende, is den voorn. Cornelis Groen met het slaen der voorz vrouwe voort gevaeren soo lang tot dat sij het eijndelijk in een der bijstaende huijsen als doot bestorven ontfluchtete, wonder wesende dat de voorz vrouwe door de menigfuldige en harde slagen t hoofd niet ingeslagen was,
dat na allent welcke den voorn Cornelis Groen met sijnen blooten deegen in de handt quam bij den 1^e deponent d heer predicant en tegens denselven wel impertinente woorden voerden,
dat den eersten deponent den heer predicant hem beclaegende over de schande en horribele infamie die door den voorn Cornelis Groen sijn huijs en persoon was aengedaen ende vervolgens den voorn Cornelis Groen voorhoudende dat hij allent gepasseerde aen mijn heer den commandeur deser stadt shertogenbosch sou doen bekent maeken ende verhaelen, dat sijn Ed hem (denoterende daer mede voorn Cornelis Groen) met soldaten sou laten in de stadt haelen,
dat den voorn Cornelis Groen daer op antwoorden *Ik schijt in den Commandeur, Ik schijt in de soldaten, en in u oock domine*,
dat den voorn Cornelis Groen voorts soodanige lossen en ongebonden leven ten Dungen had geleijt dat een jder der ingesetenen voor hem be(v)reest waeren,
...
shertogenbosch 14 july 1693

N5, fo 203v

Compareerde ...

de heer Francoijs Winckelmans out ontrent 29 jaeren gewesene secretaris der heerlijkheit van michiels gestel ende Helena Geurds Janssen out ontrent 24 jaeren respectie woonende tot michiels gestel voorz aen den Dungensen kant ..., verklaren ter instantie en requisitie van monsieur Cornelis Groen:
de 1^e deponent .. dat den requirant op woensdagh den 8 July jonghstleden s avonts ontrent 8 ueren bij denselven eersten deponent was gecomen aent huijs van Jan Dirx van der Aa herbergier ontrent de Dungense kercke,
dat den requirant ... tegens hem seijde *wat komt mij hier over ik kloep aen t huijs van mijn neeff en hij opent het venster vraegent wie kloep daer*, daer op den requirant antwoorden *ik bent fedder*
en d heer predicant Groen repliceerde *hoor gij hebt gisteren u gadt aen mij en aen de soldaten geveeght veeght het nu aen de poort*,
dat denselven eersten deponent daer op versocht dat den requirant met hem aen sijn logement sou willen gaen tot het eeten van een slaatien ende dat hij bij den selven eersten deponent s naghts mocht blijven slapen,
dat den requirant sulx ingewillight met den eersten deponent gegaen, bij hem is blijven eeten, en s naghts is blijven slapen,
dat den selven nacht aent logement des eersten deponents was gecomen een sergeant met ses musquettiers kloppende tegens de venster van de kamer daer den eersten deponent met den requirant in lagh ende sliep,
dat den voors sergeant daer na vraeghden off daer niet eenen Cornelis Groen was,
dat den voors. eersten deponent ten versoeke des requirants daer op antwoorden *Neen; hij is gisteren avont laet na gestel gegaen*,
dat de soldaten daerop repliceerden *doet de deur open off wij sullen ze open maken want hij is hierin*,
dat den eersten deponent daer op om alle onheijl te prevenieren na de deur ginck om te openen en dat den requirant middelertijt nergens wetende te vluchten retireerden van sijn bedt na het bedt van de vrouwe in den huijse en aen t voeteneijnde vant selve tegens weerwil van de voors vrouwe opklom,
voorders verklaerde beijde de voorz deponenten eendrachtelijken waerachtigh te wesen dat sij ontrent 14 dagen na t gemelte voorval gesamentlijk haer hebben getransporteert aen t huijs van de heer Hibelet predicant van de fransse gemeente binnen dese stadt en aldaer eerst hadden gesproken de heer Diderick Groen predicant van den Dungen,
dat den 1^e deponent den hooggemelten heer Groen te gevaret? voerden dat hij tot sijn leetwesen hadde verstaen dat de heer Hibelet debiteerden dat den requirant was gelicht off gevonden bij en op t bedde van de hospita des 1^e deponents,
dat sulx niet behoorde te geschieden overmits deselve vrouwe was van een eerlijken name ende niemants ijets oneerlijkx tot haer last kon seggen,

en dat den requirant daer op tegens haer danck als voor was gevlucht om hem te salveren, dat de heer Groen daerop antwoorden *de soldaten hebben dat verklaart maer dat is geen swarigheidt want ik sou exemplen connen thoonen dat misdadigers om haer te salveeren op t bedde van craemvrouwen haer hebben versteeken*, dat de heer Hibelet daerop inkomende den eersten deponent de eigenste woorden tegens hooggemelten heer Hibelet heeft gevoert hoe hij als voor gevoert had tegens mijn heer Groen, dat de heer Hibelet daerop antwoorden *ik kont niet geweeten, de soldaten hebben soo verklaart, wij weeten wel dat de vrouw wel is, en wij doent niet tot nadeel van haer, maer alleen om dat wij hem (denoterende den requirant) soeken wegh te krijgen, en dat de pot voorts gesmoort soude sijn, en daerom hebben wij de naem van u hospita uijt de attestatie die door de soldaten gege(ve)n is gelaeten.*

...
shertogenbosch 1-9-1693

² Dungense Historien 5 (2011), november, blz 39.

³ BHIC, Gemeentearchief Den Dungen, inv. nr. 53 e.v., verpondingsboeken 1704 - ca. 1810.

B417A op fo 171v, 3^e post: Peter Jansen Leijtens

B417B op fo 172, 1^e post: Aart Henriks van Vechel

B418 ontbreekt in het kadaster

B419 op fo 171, 3^e post: Gerit Willems van Griensven

B420 op fo 171, 2^e post: Jan Jansen Ooms

B421 op fo 171, 1^e post: Peter Antonissen Capiteijns

B422+423 op fo 170v, 3^e post: Jenneke weduwe Gijsbert Antonis Vuchts

B424 op fo 170v, 2^e post: Metje weduwe Antonis Cornelis Strik

B425+429 op fo 171v, 1^e post: Aart Hendriks van Vechel

B426-428 op fo 171v, 2^e post: Frans Hendriks van der Drieburgt

B430 op fo 170v, 1e post: Hendrik Jan Aarts van Vechel

B431+431a op fo 170, 3e post: Goijaart Antonis Smits

⁴ R1689, fo 349, 6-4-1702.

⁵ R1662, fo 328, 4-7-1692.

⁶ N4712, fo 119, 13-1-1667.

⁷ als noot 5..

⁸ R1575, fo 199v, 4-5-1651.

⁹ R 1563, fo 218v, 19-1-1644.

¹⁰ Bij B417A, 419 en 420 in 1611: R1456, fo 212v, 5-2-1611.

¹¹ De figuur komt uit J.E.V. Boas, Lehrbuch der Zoologie, Jena 1920, blz 289. Weliswaar is de afgebeelde Branchipus van een ander geslacht dan Chirocephalus, maar het verschil is klein.

¹² Winkler Prins, Encyclopedie van het Dierenrijk, Elsevier, 1973, deel I blz 81.

¹³ R1529, fo 483, 26-6-1618 en R1553, fo 124v, 22-2-1633.

¹⁴ R1467, fo 76v, 22-12-1594; R1416, fo 463, 28-4-1590.

¹⁵ R1417, fo 28v, 18-12-1579.

¹⁶ Timmerman is niet de familienaam., maar het beroep van Henrik.

¹⁷ R1326, fo 188v, 10-4-1537.

¹⁸ R1354, fo 54, 23-4-1550.

¹⁹ De belending uit 1537 was: Henrik Lenaart Engberts (zuidelijke helft), Elizabet weduwe Lenaart Engberts weduwe van Jan Jans die Moller en hun zoon Jan (Litsestraat 52), Agnes weduwe Engbert Roelen (Paterstraat 41, nl. B413 en 443), de straat. De belending uit 1550 was Henrik Aarts timmerman (de noordelijke helft), de erfgenamen van Jan Hacken (B354 enz.) en Mechtelt Erits (Litsestraat 34, nl. B363), wijlen Henrik Delis (B414-416, de bovenhorst) en die Litsche straet.

²⁰ R1328, fo 49v, 26-3-1538 (verkoop aan Arnt Vogels); R1354, fo 54 (zie een vorige noot; verkoop aan Henrik Aarts).

²¹ R1326, fo 188v (zie een vorige noot).

²² De akte in R1354 geeft de situatie weer van 1538 (anderhalve morgen land) en die van 1550 (huis, erf, esthuis, akker- en weiland).

²³ R1249, fo 310, 29-11-1479.

²⁴ Henrik Bollen had deze kamp van 4 morgen vanaf ongeveer 1370 in bezit. R1178, fo 198, 30-11-1391; R1187, fo 79, donderdag na 24-2-1411; R1196, fo 39v, 10-2-1427; R1196, fo 105v, 14-2-1427.

²⁵ R1196, fo 105v; R1196, fo 39v. Inderdaad bezat Jan Watermaal die cijns; hij verkocht hem aan Aart Henriks Schilder in R1178, fo 165, 3-11-1390.

²⁶ R1178, fo 198, 30-11-1391.

²⁷ R1531, fo 296v, 4-4-1620.

²⁸ R1397, fo 310, 29-7-1573.

²⁹ R1507, fo 456v, 18-9-1630.

³⁰ R1557, fo 526, 21-6-1639.

³¹ 1. R 1633, fo 29, 18-11-1664 [Paterstraat 46].

2. R 1549, fo 100v, 9-2-1637 [ze beloofden in 1626 een cijns te betalen uit Paterstraat 46].

3. R 1925, ongef., 17-10-1626. De voogden over Willemke en Jenneke zijn Jan Rutger Michiels (9d) en Delis Jans van den Steen (10c via 114).

4. R 1925, ongef., 14-3-1628.

-
5. R 1925, ongefol., 15-3-1639; de voogden over Anneke zijn Michiel Wouters (160a) en Klaas Daniels (160a).
 6. R 1636, fo 12v, 28-3-1692 [Spurkstraat 68].
 7. N 4710, blz 8, 14-1-1659 [Klaas Jacobs Jan Dancken was getrouwd met de moeder van Arike Willem Hendriks Rutten (zie 10c; d.i. Hilleke Gijb Peter Ruelen) en zijn dochters waren Jenneke en Willemke; de verklaring is tbv Antonis Hendriks van Osch].
 8. cijns 677.
 9. cijns 679.
 10. cijns 679e en 690.
 11. R 1549, fo 96, 6-2-1637 [ze dragen Delis van den Steen 2/3 van Paterstraat 55 op].
 12. R 1487, fo 248v, 22-1-1613 [Paterstraat 55]. In 1614 waren Klaas en Hilleke al getrouwd.
 13. cijns 865 en 967 en 1032.
 14. R 1857, fo 153, 18-11-1626 [Willemke erft Paterstraat 46]. Er staat Willemke dochter van Jacob Jan Dancken. De voogden over Willemke zijn Klaas Jacob Jan Dancken, vader, en Jan Rutger Michiels (blad 9d) en Henrik Henrik Zeberts (114).
 15. R 1528, fo 34v, 31-3-1626 [Paterstraat 46] en fo 64v, 18-11-1626, deling goederen Marike Adriaan Spierings; de voogden over Willemke en Jenneke zijn Klaas Jacobs (vader), Jan Rutger Michiels en Henrik Henrik Seberts (fo 64v) (blad 114) en Geelis Jans van den Steen (fo 34v) (blad 10c via 114).
 16. Berlicum R 55, fo 214, 25-10-1639 [deling van land te Berlicum. De voogden over Anneke zijn Michiel Wouters (160a) en Klaas Henrik Daniels van Osch (160a)].
 17. Doopboek Den Dungen. Er staat Klaas Jacobs Dancken x Gerarda. Getuigen zijn Mathijs Delis van Osch en Joanna Isaak Daniels (160a).
 18. getuigen zijn Peter Adriaans (114a via 114) en Elizabet Jans (blad 9d).
 19. getuigen zijn Delis Jans en Joanna Henrik Eymberts.
 20. trouwboek Den Dungen; getuigen zijn heer Walraven en Mr. Adriaan; er staat Aeltien Gijsberts in de Nederlandse versie, in de Latijnse Allegonda.
 21. R 1528, fo 68, 18-11-1626 [verkoop cijns uit Paterstraat 46; gelost 7-8-1649 door Jan; de voogden van Willemke zijn in 1637 Antonis Henrik Lambert Vuchts (1404 via) en Peter van Bree (9d)].
 22. doopboek Den Dungen; getuigen zijn Peter Henriks van Bre (blad 9d) en Judith Henrik Henriks (blad 39 via 10c via 114).
 23. R 1555, fo 273v, 16-4-1637 [land in bauenroth]; hun testament was 19-9-1629 voor Adriaan van den Bosch; en fo 274 [land in SMG in het Bellenbroeck].
 24. R 1486, fo 505v, 28-3-1624; R 1536, fo 443v, 10-7-1625.
 25. trouwboek Den Dungen; getuigen zijn Jacob Henrik Daniels en Jaspas Wernars.
 26. R 1498, fo 402, 31-3-1623.
 27. R 1557, fo 526, 21-6-1639, deling goederen Jacob Jan Danken; de voogden over Anna zijn Gielen Wouters (160a) en Klaas Henrik Daniels van Osch (160a).
 28. R 1541, fo 65v, 8-1-1630 [land op de IJvelaar, gekomen van Peter Adriaan Coppen]; er staat Hilleke dr. (MARIKE) Adriaan Spierings.
 29. R 1201, fo 249 (stempel) in margine, 2-11-1624 [armmeesters bekennen dat een pacht gelost is].
 30. cijns 871, 968 en 1036 [Paterstraat 55].
 31. cijns 865 en 967 en 1032 [Paterstraat 46].
 32. Rechterlijk archief Berlicum D371, 1632 [rekening van de voogden van de kinderen van Gerard Aarts en Jenneke, nl. Jan Aart Jan Dirks en Geertruyt wed. Klaas Jacobs Dancken in den naam van Klaas].
 33. N 4710, blz 9, 14-1-1659 [Handrik Delissen draagt aan de voogden alle goederen, schulden actien en crediten van Willemke op; de voogden zijn Delis Janssen van den Steen, Mathijs Jansen Weijgerganx, Antonis Hendriks van Osch en Willem Jansen].
 34. St. Michielsgestel R 7, 19-6-1630 [schuldbrief voor Jan Claas Picquenije].
 35. R 1554, fo 201v, 4-10-1634 [belofte aan Thomas Jegers, secretaris van Berlicum].
- ³² GDD blad 219a.
 - ³³ R1240, fo 128, 2-5-1471.
 - ³⁴ R1265, fo 330v, 6-4-1496. R1266, fo 207, 15-3-1498.
 - ³⁵ Bijv. R1480, fo 235v, 31-1-1608.
 - ³⁶ GDD blad 121a.
 - ³⁷ R1252, fo 280, 4-4-1483. De kamp was 6 morgen groot. In het kadaster is het B1316+7.
 - ³⁸ Bijvoorbeeld bij de vraag of een geneesmiddel al of niet effectief is.
 - ³⁹ R1549, fo 298v, 26-7-1637.
 - ⁴⁰ R1566, fo 9v, 19-10-1645.
 - ⁴¹ Hulpkaart van het kadaster, sectie B, nr 62, 20 mei 1864. De steeg blijkt anno 2012 achter een hek verdwenen.
 - ⁴² R1444, fo 161v, 29-4-1604. De belending van de eerste ½ was Jan Henrik Peters (B132+3), de mede-deler, Jan Gerits (72-77) en Adriaan Simons (152). De belending van de wederhelft was Jacob Peter Eijmberts (205), de *tegendeijler*, Jan Gerits (72-77) en Willem Aartsen (198).
 - ⁴³ R1373, fo 292, 9-2-1556.
 - ⁴⁴ R1842, fo 234, 16-7-1518: Agnes erft *den hagenacker*.

⁴⁵ R1302, fo 316v, 22-3-1525; R1303, fo 159v, 22-3-1525. Jan Roelofs verkocht in 1553 een cijns uit 10 lopensaten land (de gebruikelijke maat voor de Haagakker), met de korrekte belendingen, maar als huis, erf, hof en aangelag aangeduid. Er zijn 2 mogelijkheden: de omschrijving is een vergissing, ofwel op de Haagakker stond toen een huis. Het is evenwel de enige keer dat een huis op de Haagakker genoemd wordt.

⁴⁶ R1280, fo 388, 18-8-1511.

⁴⁷ R1268, fo 24, 23-1-1500 en R1251, fo 528, 4-11-1481.

⁴⁸ R1223, fo 316v, 21-6-1453; R1232, fo 378, 11-3-1463; R1228, fo 320v, 18-8-1458; R1236, fo 86, 13-5-1467; R1238, fo 126, 2-8-1469; R1240, fo 272, 22-6-1471.

⁴⁹ R1215, fo 177v, 11-3-1445.

⁵⁰ *t'eine* = t'einde = ten einde = aan het einde van.

⁵¹ Niet meer dan een plank over de sloot.

⁵² R1251, fo 528, 4-11-1481.

⁵³ R1255, fo 402, 4-3-1486.

⁵⁴ R1268, fo 24, 23-1-1500; R1280, fo 388, 18-8-1511; R1575, fo 199v, 4-5-1651.